

1918 07 01 LIETUVOS MONARCHINĖS KONSTITUCIJOS PAGRINDINIS PROJEKTAS (PACTA CONVENTA), PATVIRTINTAS LIETUVOS TARYBOS PREZIDIUMO

Lietuvos Taryba Jo Šviesybei hercogui Wilhelmui von Urachui, von Württembergo grafui¹, jam ir jo vyriškos lyties tiesiogiai iš jo gimstantiems įpėdiniams konstitucijos nustatytu būdu siūlo priimti Lietuvos karaliaus karūną².

Karalius gauna Mindaugo II vardą ir užima Lietuvos sostą šiomis sąlygomis:

I. Lietuvos valdymo forma yra demokratiniais pagrindais pagrįsta monarchija.

II. Konstituciją parengia ir paskelbia Taryba kartu su Karaliumi.

III. Konstitucijos pagrindai yra šie:

Šalis bus valdoma Karaliaus ir tautos išrinktos atstovybės:

a) Įstatymų leidžiamasis organas yra Karalius ir Tautos atstovybė.

b) Vykdomąją valdžią vykdo Karalius per jo paskirtą ir Tautos atstovybės kontroliuojamą Ministeriją [Ministrų kabinetą].

c) Tautos atstovybę sudaro dveji rūmai - aukštesnieji rūmai (Taryba) ir žemesnieji rūmai (Seimas).

d) Kiekvieną įstatymą turi priimti Tautos atstovybė ir patvirtinti Karalius.

e) Konstitucijos revizijos iniciatyva priklauso Karaliui ir absoliučiai Žemesniųjų rūmų daugumai.

f) Įstatymų leidimo iniciatyva priklauso Karaliui, Ministerijai ir 15 Tautos atstovybės narių.

g) Konstitucija turi būti revizuota po dešimties metų, skaičiuojant nuo Karaliaus įžengimo į sostą.

IV. Užimdamas sostą, Karalius prisiekia laikytis konstitucijos, ginti Lietuvos nepriklausomybę ir teritorinį vientisumą.

V. Karalius skiria Ministrus ir kitus aukštuosius pareigūnus iš lietuvių, mokačią lietuvių kalbą ir ją vartojančių.

VI. Karalius pasižada laikytis religijų praktikavimo laisvės.

VII. Be Tautos atstovybės sutikimo Karalius negali tapti kitos valstybės valdovu.

VIII. Karalius su visa savo šeima gyvena Lietuvoje, be Tautos atstovybės pritarimo jis negali svečiuotis užsienyje ilgiau nei du mėnesius per metus.

IX. Lietuvių kalba yra ne tik oficiali valstybinė kalba, bet ir rūmų kalba.

X. Visus rūmų valdininkus/tarnautojus Karalius skiria iš lietuvių, mokačią lietuvių kalbą ir ją vartojančių. Pirmuosius penkerius valdymo metus Karalius rūmų valdininkais/tarnautojais gali skirti ir užsieniečius, tačiau su sąlyga, kad užsieniečių būtų ne daugiau kaip trečdalis visų rūmų valdininkų/tarnautojų skaičiaus.

XI. Karaliaus vaikai lankys lietuviškas mokyklas ir bus auklėjami Lietuvoje. Baigę studijas Lietuvoje, jie galės toliau studijuoti užsienyje.

¹ W. Urachas (Urach Wilhelm Kari Florestan Gero Crescentius von (1864-1930)) - hercogas, Viurtembergo grafas, kilęs iš Viurtembergo karališkosios dinastijos, tačiau dėl savo morganatinių vedybų negalėjo pretenduoti į Viurtembergo sostą. Viurtembergo kavalerijos generolas leitenantas Pirmojo pasaulinio karo metais, Maltos ordino komandoras. Buvo katalikas pagal konfesiją.

² Viurtembergo dinastija artimai giminiavosi su Didžiosios Britanijos monarchais, todėl, numatant šios dinastijos kandidatūras į sostus, atrodo, turėti omenyje ir eventualūs politiniai dividendai Vakaruose. Be to, W. Urachas buvo ne vienintelis lietuvių svarstytas kandidatas į Lietuvos sostą. Iš pradžių galvota apie savus - kunigaikštį J. Radvilą, M. Tiškevičių. Tačiau tai nebūtų efektyvu užsienyje, todėl žvilgsniai kryo į Europos dinastijas. Tarp kandidatų figūravo Švedijos karaliaus Gustavo V brolis Karolis, Ispanijos infantas Alfonsas, J. de Bourbonas, erchercogas Vilhelmas iš Habsburgų dinastijos. Plačiau apie monarchijos klausimą žr.: Raimondas Lopata, Lietuvos valstybingumo raida 1914-1918 metais, *LAIŠ* t. 9, Vilnius, 1996.

XII.Kiekvienam naujam Karaliui užimant sostą, Tautos atstovybė nustato civilinį lapą.

Wilna, 1918 [m.] birželio 4 d.

A. Smetona, Tarybos Pirmininkas,
J. Staugaitis, Tarybos Vicepirmininkas,
Dr. J. Šaulys, Tarybos Vicepirmininkas,
J. Šernas, Tarybos Generalinis sekretorius³

Priimu aukščiau minėtą pasiūlymą dėl Lietuvos karaliaus karūnos sau ir savo vyriškos lyties įpėdiniams ir pasisakau sutinkąs su visomis aukščiau minėtomis sąlygomis.

Freiburgas i.[n] Br.[eisgau]⁴, 1918 [m.] liepos 1 [d.].

Hercogas Wilhelm von Urach, von Württembergo⁵ grafas

(Iš: Lietuva vokiečių okupacijoje Pirmojo pasaulinio karo metais, 1915 – 1918. Lietuvos nepriklausomos valstybės genezė. Dokumentų rinkinys/Lietuvos istorijos institutas; sudarė Edmundas Gimžauskas. Vilnius, 2006, p. 318)

³ Visi dokumentą pasirašę asmenys sudarė Lietuvos Tarybos prezidiumą, išrinktą 1918 m. vasario 16 d. Nuo 1918 m. balandžio pabaigos prezidiumas aiškiai suko vienvaldystės linkme. Balandžio 25-27 d. Tarybos sesijoje paaiškėjo, kad radikalų ir konservatorių nuomonės dėl tolesnės veiklos programos skiriasi. Radikalai kaltino konservatorišką prezidiumą kolegialumo nepaisymu, kritikavo jo pasyvią poziciją, reikalavo orientuotis į horizontalią visuomenės struktūrą, t. y. stipriau susieti su kraštu, tautinėmis mažumomis. Tačiau konservatoriai nurodinėjo, jog patys radikalai vasario 16 d. atsisakė įeiti į prezidiumą. Konservatoriai pasirinko (tai akivaizdžiai rodė vėlesni įvykiai) orientaciją kaip tik į vertikalią visuomenės struktūrą, t. y. į dvarininkus. Nesutarimai vis gilėjo ir per Uracho rinkimus. Protestuodami prieš konservatorių daugumos nusistatymą savintis Steigiamojo seimo prerogatyvas, keturi radikalai atsisakė toliau dirbti ir demonstratyviai paliko salę (S. Kairys, M. Biržiška, J. Vileišis ir S. Narutavičius). Dėl jų dalyvavimo Tarybos veikloje klausimas buvo svarstomas vėliau. Lietuvos Tarybos prezidiumo posėdžių protokolai paskelbti: A. Eidintas, R. Lopata, Lietuvos Tarybos prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai, *Lietuvos istorijos metraštis. 1990*, Vilnius, 1992, p. 101-139.

⁴ Freiburgas (Freiburg im Breisgau) - pietų Vokietijos miestas Badeno žemėje, aukštutinio Reino slėnio dalyje, prie Dreisamo upės. Nuo 1805 m. priklausė Badeno valstybei (didžiąjai hercogijai).

⁵ Viurtembergas buvo sąjunginė imperijos valstybė Vokietijos pietvakariuose, geografiniu požiūriu įsispraudusi tarp Bavarijos ir Badeno. Pagrindinis miestas Štutgartas. Karalystė nuo 1805 ligi 1918 m. Nuo 1871 m. - Vokietijos imperijos sudėtyje.